

pri solati namesto kisa limonov sok. Nastrgani ali dobro sesekljeni limonovi olupki so prijetna in fina začimba skoraj vsem močnatim jedem. Limonove olupke lahko shraniš takole: Olupi limone prav tenko z ostrim nožem, sesekljaj jih in napolni z njimi dobro izmite stekleničice; drugo polovico napolni s stolčenim sladkorjem. Zamaši prav dobro te stekleničice, zaveži jih s pergamentnim papirjem ter jih deni v mrzli vodi k ognju, da se dobro segrejejo, zavreti pa ne smejo. Sladkor se mora samo segreti, a ne stopiti. Stekleničice hrani potem na hladnem prostoru. Izžete limone še lahko uporabljaš za sraženje bakrene posode. Da povzroči kosec limonovega olupka čaju jako prijeten okus, je splošno znano.

IZ NAŠE SKRINJE.

NAŠI GORENJC. (Nadaljevanje.)

Pogreb. Kadar se v hiši pripeti žalosten slučaj smrti, se mora najprej ustaviti stenska ura, ki nemo kaže kropilcem čas pokojnikove smrti. Nadalje se iz sobe, kjer ima biti pokojnik razpostavljen na mrtvaškem cdru, odstrani ogledalo, ker se mrličev obraz nikakor ne sme videti v ogledalu. Kdor bi gledal v zrcalo obraz mrliča, bi se mu znalo pripetiti — tako namreč pravijo — da bi mrličeva bledeca sčasoma prešla na njegov obraz. Noseče žene pa sploh ne smejo gledati mrliča, vsaj dolgo časa ne, ker je istotako nevarnost, da bi potom dete dobilo preveč bled obrazek.

Ko je bolnik izdihnil svojo dušo, ga svojci popolnoma prepuste svojim sosedom. Sosedje ga umijejo in preoblečejo, sosedje ga položijo v krsto ter ga postavijo na mrtvaški oder. Pri dekletu opravljajo ta posel njene tovarišice, pri fantu fantje, pri ženi žene in pri možu možje.

Krsta in pregrinjalo čez mrtvaški oder sta, ali popolnoma beli, kar se rabi za neoženjene, ali pa popolnoma črni, kar velja za zakonce. Druge barve za krsto in oder pri nas ne poznamo.

Dekle, pa če umrje tudi v visoki starosti, je na mrtvaškem odru oblečena vedno v belo obleko. Lase ima razpuščene po ramenih, na glavo ji pa položijo venec iz suhih rož. Žene, fante in možje pa oblečejo v najlepšo praznično obleko, na barvo se ne gleda veliko.

Mrliču sklenejo roki na prsih kakor k molitvi. Med prste mu vtaknejo sveto razpelo, okrog rok ovijejo rožni venec, pod roke pa podložijo zaprto mašno knjigo. Fantje in dekleta imajo med prsti poleg križa tudi cvet bele lilije. Ako se slučaj smrti pripeti v času, ko ni mogoče dobiti naravnega cveta bele lilije, se mora preskrbeti ponarejen cvet.

Od rok pa tja doli do nog obložijo mrliča čez in čez s svetimi podobnicami. Noge mu

obujejo ali samo v bele nogavice, ali pa tudi v nalašč zato kupljene čevlje.

Ob odru, pa naj si bo mrlič tega ali onega spola, samec ali zakonski, postavijo celo serijo cvetočih rož v lončkih, katere za to priliko zelo radi posodijo vsi oni vaščani, ki imajo cvetoče rože. Poleg rož stoje goreče sveče. Sveče so štiri, šest ali tudi več, kakoršne so pač imovinske razmere pri hiši.

Ob koncu nog na lesenem stojaču stoji sv. razpelo ali podoba Matere božje. Na vsaki strani te podobe je skledica napolnjena z blagoslovljeno vodo. V skledicah je vejica pušpana, s katero posetniki pokrope pokojnika.

Ako dobi pokojnik, bodisi od domačih, od sorodnikov ali od sosedov kak mrtvaški venec, ga obesijo na steno, pred pogrebom ga pa pritrdijo na zaprto krsto. Ako je vencev več, jih neso mali dečki pred krsto. Vendar je poslednje zelo redko, ker Gorenjec ni posebno dovteten za mrtvaške vence, češ: to je baharija, ki rajniku nič ne koristi. Mnogo raje daruje za sv. mašo.

Ko je pokojnik položen na oder, se pokliče «čubar», ki ima nalogo čuti ves čas prav do pogreba poleg mrliča in se z besedami «Bož plačaj» zahvaliti vsakemu, ki pride kropit in moliti za rajnega. Ta čubar — pri ženskah je čuvarica — dobi za čas svoje službe potrebno hrano in še nekaj malega v denarju. Ta posel opravljajo navadno revni in stari ljudje.

Pokojnika pridejo kropiti prav vsi vaščani. Kdor bi tega ne storil, bi mu smrtno zamerili ne le pokojnikovi ljudje, nego tudi sosedje. So slučaji, da radi kake morebitne razprtije sosed ne obišče soseda celo leto, toda pri smrtnem slučaju je vsa jeza proč in prav ta sosed je navadno eden prvih, ki prihitijo k drugemu, nokropi mrliča in izreče preostalim svoje sožalje.

Pokojnika hodijo kropiti čez dan stari ljudje in otroci, zvečer pa odrasla mladina, ki rada potem v družbi posedi do polnoči ali celo dali. Domači imajo te kropilce radi, ker jim krajšajo čas. Zato pripravijo na mizo poln krožnik tobaka, da si fantje in med njimi mlajši možje natlačijo in nadržajo pipe. V sotovih presledkih jih čuvar onomni na molitev. In tedaj brez obotavljanja molijo skupno nekaj očenašev za pokojnikovo dušo. Po molitvi začno spet kramljati in tudi katero zapojejo. Te pesmi so nabožne vsebine ali pa take, ki so za to priliko prikladne. Na pr.:

«Kadar jaz umrla bom,
venček lep imela bom...»

ali pa:

Pomlad že prišla bo,
tebe na svet' ne bo» itd.

Dokler je razpostavljen mrlič, počiva v hiši vse delo kakor na praznik ali nedeljo. Tudi posli vsrjijo v tem času samo najnujnejša opravila.

V tem je treba vse oskrbeti za pogreb, ki je ali «veliki pogreb» ali «mali pogreb». Veliki pogreb je mišljen tako, da se med sosedi povabita od vsake hiše po dva, ki se naj udeležita pogreba. Tudi za pokop se naročita dva duhovnika. Če se pa vrši mali pogreb, tedaj zadostuje od vsake hiše le po eden pogrebec in se istotako tudi za pokop naroči samo eden duhovnik. Velike pogrebe imajo gospodarji, gospodinje in sploh člani premožnejših hiš. Z malimi pogrebi pa spravljajo otroke in revnejše vaščane.

Kakor povsod na deželi, tako tudi pri nas mrliče n o s i j o na pokopališče. Nosači so izključno le moški in sicer nosijo neoženjene fantje, zakonce pa možje. Pri pogrebu neoženjenih imajo nosači pripete na prsih bele šepke.

Pogrebi odraslih se vrše po pretežni večini dopoldne, da je mogoče opraviti obenem tudi črno mašo za pokojnika. Krsto neso v cerkev in jo postavijo na tla, kjer ostane do konca maše, kateri prisostvujejo vsi pogrebci. Po maši se izvrši pokop.

Po pokopu se zbero vsi udeleženci pogreba na pokojnikovem domu, kjer se vrši pogrebščina ali «sedmina». Beseda sedmina pride od tega, ker se je včasih opravljala črna maša šele sedmi dan po pokojnikovi smrti. Po tej maši pa se je šele obhajala pogrebščina, ki so jo vsled tega nazivali sedmino.

Pogrebščina je neke posebne vrste gostija, prirejena v spomin pokojniku, ki se vrši takoj po pokopu. Udeleže se je vsi pogrebci. Postreženi so z dobro juho, mesom, belim kruhom in vinom.

Preden sedejo okrog miz, moli eden izmed njih glasno pet očenašev za pokojnikovo dušo. Vsi pričujoči molijo z njim. Ta molitev se ponovi še dvakrat in sicer v sredi in na koncu gostije.

Na pogrebščini se mnogo govori o pokojniku. Vse ga hvali in vsak ve povedati kaj dobrega o njem.

Ko postanejo pogrebci bolj dobre volje, zapoje tudi nekaj pesmic. Vendar pa se vrši gostija v zmernem in dostojnem tonu, kajti naš človek previsoko časti spomin rajnika, da bi se upijanal ob takih prilikah. Res da se pripetijo sem in tja izjeme, toda te so, hvala Bogu, zelo redke.

Za pogrebščino kaj hitro izvedo okoliški berači in revnejši vaški otroci, ki se zbirajo v veži. Tudi ti dobe svoj del. Morajo pa gospodarju ali gospodinjji svečano obljubiti, da bodo molili «za tistega, ki je bil danes iz te hiše odnešen».

Dobro se še spominjam, ko sem še kot otroče zašla na neko tako pogrebščino. Sedela sem v veži med dvema beračema in pridno otepala brtevs belega kruha, ki mi ga je podarila gospodinja.

V hiši, kjer tisti dan odneso mrliča, molijo ostali zvečer, ko zavoni Ave Marijo, angeljsko češčenje zunaj, pod milim nebom. To morajo storiti zato, da pokojnika ni strah na pokopališču. Vsak umrlí mora namreč prvo noč stražiti vse ondotne mrtvece. Dolgo, dolgo je že od tega, ko so pri Anderšniku na Štefanjigori na dan gospodarjevega pogreba pozabili moliti večernico na prostem. Ponoči se je pa gospodinjji v sanjah prikazal rajni mož in bridko potožil: «Zakaj niste molili angeljskega češčenja pod milim nebom? Tako me je bilo strah, da so mi od same groze vse kosti odstopile od mesa.»

Te sanje vedo povsod, zato pa tudi nikjer ne opuste na dan pogreba moliti na vrtu ali na dvorišču večerno angeljsko češčenje.

Za svojce umrlega nastopi sedaj doba žalovanja, ki traja med starši in otroci ter med možem in ženo eno leto, med brati in sestrami pa pol leta. V žalni dobi nosijo ženske na glavi črne robce. Na ostalo obleko se ne gleda mnogo, le rdeča barva je strogo izključena. Moški nosijo pod vratom črne pentlje. Ker pa si te pentlje nadevljejo le na praznično obleko, (ob delavnikih itak ne nosijo pentelj) vsled tega znaki žalovanja na moški obleki ne pridejo mnogo v poštev.

Pač pa se v žalni dobi vsi brez izjeme strogo vzdrže vseh veselíc, zabav, plesa, gostij in svatbe. Dober fant tudi vasovanje opusti v tem času.

Vsi sveti. Ker je praznik vseh svetnikov (1. novembra) posvečen spominu naših dragih rajnikov, se na kratko pomudimo pri njem.

Na ta dan se oblečejo v črno obleko in se kakor povsod drugod mudijo večinoma na pokopališču. Grobove lepo okrase s cvetjem, prižgo sveče in kleče molijo za večni mir svojih pokojnikov. Obrazi vseh izražajo neko resno svečanost in tiho žalost. Gostiln se tega dne izognejo popolnoma. Iz pokopališča gredo naravnost domov, kjer opravijo vsakdanje večerno delo v kuhinji in pri živini. Nato se vsa družina zbere v hiši in kleče glasno molí vse tri dele rožnega venca za «duše v vica».

Naslednje jutro, to je «Vernih duš dan», vstanejo takoj, ko zaslišijo jutranjico zvoniti, in zopet kleče molijo vse tri dele rožnega venca. Potem šele gre gospodinja kuhat zajutrek, ostali pa po svojih jutranjih opravilih. Nato gredo k maši in potem zopet na pokopališče, kjer nanovo dolgo molijo na grobovih.

«Vernih duš dan» smatrajo za sopraznik ter se vzdrže vseh poljskih in drugih težjih del. (Dalje prih.)

Manica.